

Florisztikai adatok a Cserhát felhagyott szőlőiből

MALATINSZKY Ákos*, MRAVCSIK Zoltán & DEDÁK Dalma

Szent István Egyetem MKK Természetvédelmi és Tájgazdálkodási Intézet, Természetvédelmi és Tájökológiai Tanszék,
H-2103 Gödöllő, Páter K. u. 1.; * malatinszky.akos@mkk.szie.hu

Floristical data from abandoned vineyards of Cserhát Hills

Abstract – The results of floristic researches in abandoned vineyards of Cserhát Hills (Northeastern Hungary) between 2007 and 2014 are presented along with an account of relevant floristic literature and specimens of the Herbarium Carpato-Pannonicum Collection of the Hungarian Natural History Museum. Data of protected species and locally or generally rare ones are presented. Occurrences of *Equisetum* × *moorei*, *Hesperis sylvestris*, *Gentiana cruciata*, *Scabiosa canescens*, *Campanula macrostachya*, *Carlina acaulis*, *Centaurea indurata*, *C. stenolepis*, *Epipactis atrorubens* and *Orchis ustulata* subsp. *aestivalis* are especially significant. Some new localities of the following species are also emphasized: *Pulsatilla grandis*, *Sorbus domestica*, *Centaurea scabiosa* subsp. *sadleriana*, *Orchis militaris*, *O. × hybrida*, *Ranunculus arvensis*, *Rapistrum perenne*, *Chamaecytisus virescens*, *Ch. austriacus*, *Hippocrepis comosa*, *Euphorbia salicifolia*, *Thymelaea passerina*, *Senecio erucifolius*.

Keywords: abandoned vineyard, Cserhát, floristic data, protected species, vascular plants

Összefoglalás – Jelen közleményben a Cserhát-vidék középtáj 7 kistájának felhagyott szőlőiben 2007 és 2014 között folytatott vizsgálataink során rögzített adatainkat adjuk közre. Ezek egy részének eddig nem volt adata az adott kistáj, vagy a Cserhát-vidék középtáj területéről: *Equisetum* × *moorei*, *Hesperis sylvestris*, *Gentiana cruciata*, *Scabiosa canescens*, *Campanula macrostachya*, *Carlina acaulis*, *Centaurea indurata*, *C. stenolepis*, *Epipactis atrorubens*, *Orchis ustulata* subsp. *aestivalis*. Felsoroltuk a védett, de az Észak-magyarországi-középhegység – vagy annak egyes tagjai – területén nem ritka fajokat is: *Dianthus collinus*, *Pulsatilla grandis*, *P. nigricans*, *Clematis integrifolia*, *Adonis vernalis*, *Erysimum odoratum*, *Sorbus domestica*, *Chamaecytisus albus*, *Linum tenuifolium*, *L. hirsutum*, *Polygala major*, *Trinia ramosissima*, *Aster amellus*, *Jurinea mollis*, *Centaurea scabiosa* subsp. *sadleriana*, *Ornithogalum brevistylum*, *Iris variegata*, *Stipa tirsia*, *S. pennata*, *S. pulcherrima*, *Cephalanthera damasonium*, *Neottia nidus-avis*, *Platanthera bifolia*, *Orchis morio*, *O. purpurea*, *O. militaris*, *O. × hybrida*. Emellett bemutatjuk az országos vagy regionális viszonylatban ritka vagy szórványos, de védelem alatt nem álló fajok előfordulásaira vonatkozó adatainkat: *Nigella arvensis*, *Ranunculus arvensis*, *Rapistrum perenne*, *Chamaecytisus virescens*, *Ch. austriacus*, *Colutea arborescens*, *Vicia pannonica* subsp. *striata*, *Lathyrus nissolia*, *Hippocrepis comosa*, *Euphorbia salicifolia*, *Thymelaea passerina*, *Epilobium collinum*, *Caulalis platycarpus*, *Teucrium montanum*, *Senecio erucifolius*, *Xeranthemum cylindraceum*, *Allium rotundum*.

Kulcsszavak: Cserhát, edényes növények, felhagyott szőlő, florisztikai adat, védett növényfajok

Bevezetés

Jelen közleményben a Cserhát felhagyott szőlőiben 2007 és 2014 között megtalált védett, országos viszonylatban ritka vagy szörványos, illetve a térségre nézve új növénytaxonok előfordulási adatait ismertetjük.

A vizsgált területek DÖVÉNYI (2010) tájbeosztása alapján az Észak-magyarországi-középhegység természetföldrajzi nagytáj Cserhát-vidék középtájának Kosdi-dombság, Központi-Cserhát, Litke–Etesi-dombság, Szécsényi-dombság, Nézsza–Csóvári-dombság és Terényi-dombság kistájaiban, valamint az Észak-magyarországi-medencék középtájhoz sorolt Zagyva-völgy kistájban helyezkednek el. Alsópetény, Bátonyterenye–Szúpatak, Bér, Bercel, Buják, Érsekvadkert, Etes, Kisbárkány, Kishartyán, Lucfalva, Ludányhalászi, Magyargéc, Márkháza, Mátraverebély, Nagykeresztúr, Nagylóc, Nógrádmegyer, Nőtincs, Rimóc, Ságújfalu, Sámsonháza, Sóshartyán, Szalmatercs, Szécsény–Benczúrfalva, Tar települések szőlőhegyein megtalált védett, ritka, illetve lokálisan értékes taxonok adatait közöljük.

Azon területek növényzetét kívántuk felmérni, amelyeken az elmúlt évszázadokban hosszabb-rövidebb ideig szőlőtermesztés folyt. A szőlőhegyek felkutatásához elsősorban térképi forrásokat használtunk fel. Az I. katonai felmérés (1782–1785) és a II. katonai felmérés (1819–1869) 1:28 800, valamint a III. katonai felmérés (1869–1887) 1:25 000 méretarányú szelvényei mellett áttanulmányoztuk a Magyar Néphadsereg Vezérkara által közreadott „Új felmérés” (1953–1959) 1:25 000 szelvényeit, valamint az 1:10 000 méretarányú állami topográfiai térképeket. A 19. században készült német és magyar nyelvű kataszteri térképek is sok segítséget nyújtottak munkánkhoz. Ezen kívül a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum térképtárában található, 1952–1987 között készült archív katonai légifotókat használtuk fel a szőlő és egyéb hasonló kisparcellás művelésű területek felkutatásához. A térképi források feldolgozását ESRI ArcMap szoftver segítségével végeztük: a vonatkozó adatok georeferálását és digitalizálását követően kapott koordinátákkal történt a szőlőhegyek terepi beazonosítása.

Az egyes szőlőhegyek tájhasználati változásait MRAVCSIK *et al.* (2009), MALATINSZKY & MRAVCSIK (2013), illetve DEDÁK & SÜLYÁN (2014) mutatták be. A bejárt területek mindegyike a visszagyepesedés, illetve a beerdősülés különböző stádiumában van.

Anyag és módszer

A florisztikai adatok felsorolásánál KIRÁLY (2009) nevezéktana és sorszámozása volt irányadó. A földrajzi nevek a FÖMI által kiadott, 1:10 000 méretarányú EOTR térképek alapján kerültek feljegyzésre. Térképi névanyag hiánya miatt egy-egy kisbárkányi és lucfalvai terület esetében a kataszteri térképen szereplő megnevezést használtuk.

A területre vonatkozó irodalmi közléseken túl egyes taxonok esetében az MTM Növénytár Herbarium Carpato-Pannonicum gyűjtemény lapjai is feldolgozásra kerültek (erre utal a BP). Az irodalmi adatok feldolgozása (megjelölve a Cserháton belüli, illetve ennek hiányában ahhoz legközelebbi közléseket) az egyes taxonoknál található. Az egyes lelőhelyeket fedő flóratérképezési negyed-kvadrátok (NIKLFELD 1971) kódjait is megadjuk.

Enumeráció

16. *Equisetum × moorei* Newman (*E. hyemale* × *E. ramosissimum*) – Érsekvadkert: Göröc [7981.3]. A határozást SZERDAHELYI Tibor is megerősítette begyűjtött példány alapján. KIRÁLY (2009) szerint hazánk egész területén ritka, pontos elterjedése nem ismert. Legközelebbi MTM herbáriumi gyűjtései: Dunakeszi (BOROS 1919 és 1924, BP), Dömös

- (FEICHTINGER 1858, BP és HORÁNSZKY 1954, BP), illetve Mátra hegység (STIEBER 1948, BP). Új a Cserhát flórájára.
- 376. *Dianthus collinus* W. et K.** – *Érsekvadkert*: Göröc [7981.3]; *Szécsény (Benczúrfalva)*: Szőlő-hegy [7883.3]. HARMOS *et al.* (2001) Ecseg: Bézma déli oldaláról közölte.
- 391. *Nigella arvensis* L.** – *Alsópetény*: Kő-hegy [8181.2]; *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]; *Tar*: Emerenciás [8084.1]. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja.
- 414. *Pulsatilla grandis* Wender.** – *Nógrádmegyer*: Mura-hegy [7983.2]. Legközelebbi irodalmi adata: Nagybárcány: Csúd-hegy (HARMOS *et al.* 2001).
- 416. *Pulsatilla nigricans* Störck** – *Etes*: Kis-verő [7884.3]. A Központi-Cserhát gyakori növénye, legközelebbi adata: Nógrádmegyer: Mura-hegy (HARMOS 2009).
- 418. *Clematis integrifolia* L.** – *Ludányhalászi*: Agyagos-hegy (cserjés és bálványfával sűrűn benőtt terület közötti keskeny gyepten) és Király-hegy (szőlőhegy felső részében több ponton) [7883.3]. FARKAS (1999) az Ipoly-völgy alsó szakaszáról jelzi. Ludányhalászi falu és az Ipoly közötti réteken elszórtan többfelé megtalálták (SRAMKÓ & MAGOS 2007).
- 424. *Adonis vernalis* L.** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Kányás-tető és Szőlő-hegy [7984.4]; *Lucfalva*: Öreg-hegy [7984.3]; *Lucfalva–Márkháza*: Dolina [7984.3]; *Mátraverebély*: Gorzsás [7984.4], Szőlő-tető [8084.2]; *Nagykeresztúr*: Krakko-erdő [7984.3]; *Ságújfalu*: Festékesi-hegy [7984.1]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy déli része, Ürgés [8084.1]; *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]. A Cserhát sztyepréteinek gyakori faja. Legközelebb HARMOS *et al.* (2001) jelzi a sámsonházi Vár-hegyről, Márkházán a Kapusznycáról, a mátraverebélyi Kőszirt-hegyről, valamint bátonyterenyei Sulyom-hegyről, illetve SRAMKÓ & MAGOS (2007) a mátraverebélyi Meszes-tetőről és Bátonyterenye–Márkházapuszta: Kökényes-völgyben.
- 448. *Ranunculus arvensis* L.** – *Buják*: Csirke-hegy lábánál felhagyott szántón [8183.1]. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja, visszaszorulóban. SRAMKÓ & MAGOS (2007) Cserhát-szentiván: Szőlő-hegyről jelzi.
- 514. *Erysimum odoratum* Ehrh.** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Kányás-tető és Szőlő-hegy [7984.4]; *Mátraverebély*: Gorzsás [7984.4], Szőlő-tető [8084.2]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy déli része [8084.1]; *Tar*: Koplalói-dűlő [8084.1]. FARKAS (1999) nem jelzi a Cserhátból. SRAMKÓ (1999) a mátraverebélyi Kőszirt-hegyről, illetve HARMOS *et al.* (2001) Sámsonháza: Vár-hegyről, Márkháza: Kapusznycáról és a Buda-hegyről jelzi. SRAMKÓ & MAGOS (2007) a mátraverebélyi a Meszes-tetőről említi.
- 518. *Hesperis sylvestris* Crantz** – *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]. KIRÁLY (2009) szerint Magyarország egész területén ritka. Salgótarjánból, a Baglyaskő-vár melletti cserestölgyesből ismert (JUDIK 2013).
- 527. *Rapistrum perenne* (L.) All.** – *Nógrádmegyer*: Csinger-hegy [7983.2]; *Ságújfalu*: Illés (Aranyvölgyi-szőlőhegy) [7984.1]. SIMON (2000) és KIRÁLY (2009) szerint is szórványos. Legközelebbi irodalmi adata: Lucfalva-Nagykeresztúr: Meszes-tető déli alja (SRAMKÓ & MAGOS 2007), de Cserhát-szántóról és Herencsényből is ismert (HARMOS *et al.* 2001).
- 761. *Sorbus domestica* L.** – *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy déli része [8084.1]. Legközelebbi irodalmi adata: Sámsonháza-Nagybárcány: Csúd-hegy (HARMOS *et al.* 2001).
- 839. *Chamaecytisus virescens* (Kováts ex Neilr.) Dostál** – *Kisbárcány*: Öregszőlő [7984.3]; *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]; *Rimóc*: Sajgó [7983.3]. Utóbbi két helyszínről begyűjtött példányát PIFKÓ Dániel határozta meg. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja az Északi-középhegységben.
- 841. *Chamaecytisus albus* (Hacq.) Rothm.** – *Alsópetény*: Kő-hegy (déli lábának felhagyott szőlőiben) [8181.2]; *Nőtincs*: Csipkés (régén felhagyott szőlők helyén) [8180.2]. Az utóbbi PIFKÓ Dániel (begyűjtött példányról történt) határozása szerint átmeneti alak a *Ch. virescens* felé. Legközelebbi adatai: Buják: Csirke-hegy; Ecseg: Bézma (HARMOS *et al.* 2001).

- 842. *Chamaecytisus austriacus* (L.) Link** – *Mátraverebély*: Gorzsás [7984.4], Szőlő-tető [8084.2]; *Érsekvadkert*: Göröc [7981.3]. Utóbbi helyszínről begyűjtött példányát PIFKÓ Dániel határozta meg. A Cserhátban Nagybárcskány–Sámsonháza: Csúd-hegy, Mátraverebély: Kőszirt-hegy, valamint Bercel, Buják és Herencsény környéki előfordulásai ismertek (HARMOS *et al.* 2001). SRAMKÓ & MAGOS (2007) a bátonyterenyei Sulyom-hegyről jelzi.
- 861. *Colutea arborescens* L.** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Kiskert-oldal [7984.4]; *Kisbárcskány*: Öregszőlő [7984.3]; *Lucfalva*: Öreg-hegy [7984.3]; *Mátraverebély*: Gorzsás [7984.4], Szőlő-tető [8084.2]; *Nagykeresztúr*: Krakkó-erdő [7984.3]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy déli része [8084.1]; *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja. SRAMKÓ & MAGOS (2007) Bátonyterenye: Sulyom-hegyről és Mátraverebély–Szentkút: Meszes-tetőről közli.
- 901.2. *Vicia pannonica* Crantz subsp. *striata* (M. Bieb.) Nyman** – *Szalmatercs*: Cseres-oldal [7883.4]. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja. A Cserhátban Ecseg: Kender-gát, illetve a Salgó nyugati része területén ismert (SRAMKÓ & MAGOS 2007).
- 911. *Lathyrus nissolia* L.** – *Bercel*: Cservölgy-pusztá mellett felhagyott szántón [8182.2]. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja. A környéken ismert Jobbágyi és Apc (SRAMKÓ *et al.* 2003), valamint Pásztó–Kozárd: Pogányvár, illetve Ecseg: Bézma területeken (HARMOS *et al.* 2001).
- 999. *Hippocrepis comosa* L.** – *Nógrádmegyer*: Agyagos-tető [7983.2]. SIMON (2000) nem jelzi a Cserhátból, KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja. Legközelebbi adatai: Mátraszőlős: Kövesbérc (KUN *et al.* 2001); Sámsonháza: Brezina és Mátraszőlős: Rednek (HARMOS *et al.* 2001); illetve Mátraverebély–Szentkút: Meszes-tető (SRAMKÓ & MAGOS 2007).
- 1031. *Linum tenuifolium* L.** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Kányás-tető, Kiskert-oldal és Szőlő-hegy [7984.4]; *Kisbárcskány*: Öregszőlő [7984.3]; *Lucfalva*: Szőlő-hegy [7984.3]; *Mátraverebély*: Gorzsás [7984.4], Szőlő-tető [8084.2]; *Nagykeresztúr*: Krakkó-erdő [7984.3]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy [8084.1]; *Ságújfalu*: Illés (Aranyvölgyi-szőlőhegy) [7984.1]; *Sóshartyán*: Bordéc-tető [7984.1]; *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]. Legközelebbi irodalmi adata a sámsonházi Vár-hegyről, Brezináról és Csúd-hegyről (HARMOS *et al.* 2001), valamint a mátraverebélyi Meszes-tetőről van (SRAMKÓ & MAGOS 2007).
- 1032. *Linum hirsutum* L.** – *Ságújfalu*: Illés (Aranyvölgyi-szőlőhegy) [7984.1]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy [8084.1]; *Sóshartyán*: Bordéc-tető [7984.1]; *Szécsény–Benczúrfalva*: Szőlő-hegy [7883.3]; *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]. A Cserhátból először FARKAS (1999) jelzi Kishartyán mellől.
- 1058. *Euphorbia salicifolia* Host** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Szőlő-hegy [7984.4]; *Etes*: Nagy-osztás [7884.3]; *Nógrádmegyer*: Csinger-hegy [7983.2]; *Szécsény–Benczúrfalva*: Szőlő-hegy [7883.3]. Középhegységeinkben szórványos (SIMON 2000, KIRÁLY 2009).
- 1074. *Polygala major* Jacq.** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Szőlő-hegy [7984.4]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy [8084.1]; *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]. Legközelebbi irodalmi adata: Bátonyterenye–Szúpatak: Vrestyok, Hollókő: Öregszőlő, Sámsonháza: Brezina és Vár-hegy (HARMOS *et al.* 2001).
- 1135. *Thymelaea passerina* (L.) Coss. et Germ.** – *Alsópetény*: Kő-hegy [8181.2]; *Etes*: Nagy-osztás [7884.3]; *Magyargéc*: Kerek-hegy [7983.2]; *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]; *Nógrádmegyer*: Agyagos-tető [7983.2]. Az ország egész területén szórványos (KIRÁLY 2009).
- 1223. *Epilobium collinum* C.C. Gmel.** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Kányás-tető [7984.4]. KIRÁLY (2009) szerint a Középhegységben ritka.
- 1294. *Trinia ramosissima* (Fisch.) W.D.J. Koch** – *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]. HARMOS *et al.* (2001) a bujái Csirke-hegyről és a sámsonházi Vár-hegyről jelzi.
- 1327. *Caucalis platycarpus* L.** – *Bér*: Fekete-hegy [8182.2]. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja. Legközelebb Jobbágyi: Nagy-hársas sziklagyepjein ismert (SRAMKÓ *et al.* 2003).
- 1384. *Gentiana cruciata* L.** – *Alsópetény*: Kő-hegy [8181.2]; *Tar*: Emerenciás [8084.1]. FARKAS (1999) nem említi a Cserhátból. HARMOS (2009) az endrefalvai Szőlő-hegyről közölte.

- 1475. *Teucrium montanum* L.** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Kiskert-oldal [7984.4]; *Kishartyán*: Kis-Pályi [7984.1]; *Nagykeresztúr*: Krakkó-erdő [7984.3]; *Nógrádmegyer*: Agyagos-tető és Csinger-hegy [7983.2]; *Ságújfalu*: Illés (Aranyvölgyi-szőlőhegy) [7984.1]. Szórványos faj (KIRÁLY 2009). A csóvári Vár-hegyen és Márkháza: Buda-hegyen KUN *et al.* (2000), a bujái Csirke-hegyen HARMOS & SRAMKÓ (2000b) jelzi.
- 1793. *Scabiosa canescens* W. et K.** – *Érsekvadkert*: Göröc [7981.3]. A Középhegységben ritka (KIRÁLY 2009). CSIKY *et al.* (1999) a sóshartyáni Hencse- és Kerékkötő-hegyről, KOVÁCS & PRISZTER (1956) Nógrádmegyerről említi a fajt.
- 1798. *Campanula macrostachya* Kit.** – *Rimóc*: Sajgó (felhagyott szőlőben kialakult sztyepréten) [7983.3]. KIRÁLY (2009) legközelebb a Börzsönyből és a Mátrából jelzi. Új a Cserhát flórájára.
- 1831. *Aster amellus* L.** – *Alsópetény*: Kő-hegy [8181.2]; *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]; *Nógrádmegyer*: Csinger-hegy [7983.2]. Legközelebb HARMOS *et al.* (2001) jelzi a mátraverebélyi Kő-szirtről, Hollókő: Öregszőlő és Sámsonháza–Nagybárcány: Csúd-hegy megjelöléssel.
- 1948. *Senecio erucifolius* L.** – *Érsekvadkert*: Göröc [7981.3]. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja.
- 1961. *Carlina acaulis* L.** – *Márkháza–Lucfalva*: Dolina [7984.3]. Legközelebbi előfordulását a Mátrából, Szuhárról SRAMKÓ *et al.* (2008) közli. Új a Cserhát flórájára.
- 1963. *Xeranthemum cylindraceum* Sibth. et Sm.** – *Kisbárcány*: Öregszőlő [7984.3]; *Nagykeresztúr*: Krakkó-erdő [7984.3]; *Nagylóc*: Kavicsos-hegy [7983.4]; *Rimóc*: Sajgó [7983.3]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy [8084.1]; *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]. Az Északmagyarországi-középhegységben szórványos (KIRÁLY 2009). Legközelebb Mátraszőlősről és a sámsonházi Csúd-hegyről ismert (HARMOS *et al.* 2001).
- 1971. *Jurinea mollis* (L.) Rchb.** – *Etes*: Kis-verő (néhány tő) [7884.3]. CSIKY *et al.* (1999) a sóshartyáni Hencse- és Farkas-hegyről közli. FANCSIK (1989) „Karancs-Medves TK, a rónai oldal földes vázlataján” megjelöléssel említi.
- 2000. *Centaurea indurata* Janka** – *Rimóc*: Sajgó felhagyott szőlőben [7983.3]. SIMON (2000) nem jelzi a Cserhátból. KIRÁLY (2009) a Bükkől keletre szórványosnak tartja. A Mátrából több adata is van (HARMOS & SRAMKÓ 2000a). Új a Cserhát flórájára.
- 2002. *Centaurea stenolepis* A. Kern.** – *Rimóc*: Sajgó felhagyott szőlőben [7983.3]. PETR KOUTECKÝ, NÚRIA GARCIA-JACAS és GHIZELA D. VONICA határozták meg fényképek alapján. KIRÁLY (2009) szerint a Középhegységben szórványos. Legközelebbi MTM herbáriumi gyűjtései a Börzsönyből (Magas-Tax: JÁVORKA és CSAPODY 1947, BP) és a Mátrából (Mátraháza: GYÖRFFY 1947, BP) származnak. Új a Cserhát flórájára.
- 2008. *Centaurea scabiosa* L. subsp. *sadleriana* (Janka) Asch. et Graebn.** – *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]. Legközelebb Sámsonháza: Csúd-hegyről és Brezináról ismert (HARMOS *et al.* 2001).
- 2155. *Ornithogalum brevistylum* Wolfner** – *Bátonyterenye–Szúpatak*: Kányás-tető és Szőlő-hegy [7984.4]; *Etes*: Nagy-osztás [7884.3]; *Kishartyán*: Kis-Pályi [7984.1]; *Lucfalva*: Öreghegy [7984.3]; *Mátraverebély*: Gorzsás [7984.4], Szőlő-tető [8084.2]; *Nógrádmegyer*: Agyagos-tető [7983.2]; *Ságújfalu*: Illés (Aranyvölgyi-szőlőhegy) és Festékesi-hegy [7984.1]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy [8084.1]; *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]; *Sóshartyán*: Bordéc-tető [7984.1]. Legközelebbi publikált adatai: Márkháza (HARMOS *et al.* 2001) és Bátonyterenye: Sulyom-hegy (SRAMKÓ & MAGOS 2007).
- 2175. *Allium rotundum* L.** – *Érsekvadkert*: Göröc [7981.3]. KIRÁLY (2009) szórványosnak tartja.
- 2260. *Iris variegata* L.** – *Szécsény–Benczúrfalva*: Szőlő-hegy (jelentős állomány) [7883.3]. HARMOS *et al.* (2001) a Kelet-Cserhát számos pontjáról közölte, legközelebb Sámsonháza mellől.
- 2475. *Stipa tirsia* Steven em. Čelak.** – *Tar*: Emerenciás [8084.1]. Legközelebb a mátraszőlősi Rednekről ismert. (HARMOS *et al.* 2001)

- 2477. *Stipa pennata* L.** – *Lucfalva*: Szőlő-hegy [7984.3]. Legközelebbi irodalmi adatait – többek között – Sámsonházáról Brezina, valamint Márkházáról Rednek megjelöléssel HARMOS *et al.* (2001) közli.
- 2479. *Stipa pulcherrima* C. Koch** – *Alsópetény*: Kő-hegy [8181.2]; *Ludányhalászi*: Király-hegy (néhány tő) [7883.3]; *Sóshartyán*: Bordéc-tető (jelentősebb állomány) [7984.1]. Legközelebbi publikált előfordulása Nógrádmegyer: Mura-hegy (HARMOS 2009) és Mátraverebély–Szentkút: Meszes-tető (PENKSZA & TÓTH 1992 és SRAMKÓ & MAGOS 2007). FARKAS (1999) nem jelzi az Ipoly-völgyből, legközelebb Kishartyánból közli.
- 2672. *Epipactis atrorubens* Hoffm. ex Besser** – *Mátraverebély–Szentkút*: Meszes-tető [7984.4]. MOLNÁR V. (2011) a Litke-Etesi-dombságból, a Kosdi- és a Nézsa-Csőváridombság határáról jelzi.
- 2676. *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce** – *Mátraverebély*: Gorzsás [7984.4], Szőlő-tető [8084.2]. Legközelebbi adata: Mátraverebély, Meszes-tető (PENKSZA & TÓTH 1992).
- 2680. *Neottia nidus-avis* (L.) Rich.** – *Mátraverebély*: Szőlő-tető (egykori parcellákat szegélyező fasorban) [8084.2]. Legközelebb a mátraverebélyi Kőszirt-hegyről ismert (HARMOS *et al.* 2001).
- 2686. *Platanthera bifolia* L.** – *Ludányhalászi*: Agyagos-hegy [7883.3]. FARKAS (1999) elterjedési térképén nem jelzi az Ipoly-völgyből, ugyanakkor az „Északi-középhegység” megnevezés az egész nagytájat, illetve flóraidéket lefedi.
- 2700. *Orchis morio* L.** – *Ságújfalu*: Illés (Aranyvölgyi-szőlőhegy) [7984.1]; *Sóshartyán*: Bordéc-tető [7984.1]. Legközelebb Sámsonházáról van irodalmi adata (HARMOS *et al.* 2001).
- 2703.1. *Orchis ustulata* L. subsp. *aestivalis* (Kümpel) Kümpel et Mrkvicka** – *Rimóc*: Sajgó (kb. 10 tő) [7983.3]. FARKAS (1999), SIMON (2000) és KIRÁLY (2009) nem jelzik a Cserhátról, ugyanakkor a bujái Csirke-hegyen ismert (HARMOS *et al.* 2001).
- 2704. *Orchis purpurea* Huds.** – *Alsópetény*: Kő-hegy [8181.2]; *Bátonyterenye–Szúpatak*: Kiskert-oldal és Szőlő-hegy [7984.4]; *Kishartyán*: Kis-Pályi [7984.1]; *Lucfalva*: Öreg-hegy [7984.3]; *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]; *Márkháza–Lucfalva*: Dolina [7984.3]; *Nagykeresztúr*: Krakkó-erdő [7984.3]; *Nógrádmegyer*: Agyagos-tető [7983.2]; *Sámsonháza*: Krisztina-hegy, Ürgés [8084.1]; *Tar*: Emerenciás, Koplalói-dűlő [8084.1]. Legközelebb a nógrádmegyeri Mura-hegyen ismert (HARMOS 2009), illetve Sámsonházán a Brezina és Mitereli dűlő, Márkházán Kapusznycica és Buda-hegy, Bátonyterenyén a Bükk-völgy területéről közli HARMOS *et al.* (2001), valamint a mátraverebélyi Meszes-tetőről PENKSZA & TÓTH (1992) és BÁNKUTI (2000).
- 2705. *Orchis militaris* L.** – *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2]; *Nógrádmegyer*: Agyagos-tető és Csinger-hegy [7983.2]; *Ságújfalu*: Illés (Aranyvölgyi-szőlőhegy) és Festékesi-hegy [7984.1]. Legközelebb a nógrádmegyeri Mura-hegyen (HARMOS 2009), valamint a mátraverebélyi Meszes-tetőn (PENKSZA & TÓTH 1992) ismert.
- ***Orchis* × *hybrida* Boenn. ex Rchb. (*O. militaris* × *O. purpurea*)** – *Mátraverebély*: Szőlő-tető [8084.2].

Köszönetnyilvánítás

Köszönetünket fejezzük ki Pifkó Dánielnek, Szerdahelyi Tibornak és Molnár V. Attilának egy-egy nemzetség esetében a határozásban nyújtott segítségükért. Az MTM Növénytar Herbarium Carpato-Pannonicum gyűjtemény áttekintésében nyújtott segítségéért Barina Zoltánnak és Pifkó Dánielnek mondunk köszönetet. Köszönjük Farkas Zoltánnak, Harnos Krisztiánnak, Király Gergőnek (Gödöllő), Kiss Máténak és Sulyán Péter Gábornak a terepbejárásokon való részvételüket. Továbbá köszönjük Harnos Krisztián és Sramkó Gábor lektori munkáját.

Irodalom

- BÁNKUTI K. (2000): *Luzula forsteri* (Sm.) DC. a Mátrában, adatok a Cserhát flórájához. – *Kitaibelia* 5: 61–62.
- CSIKY J., SÜLYÖK J. & SCHMOTZER A. (1999): Adatok a Salgótarján körüli oligocén kori homokkő flórájához. – *Kitaibelia* 4: 55–63.
- DEDÁK D. & SÜLYÁN P. G. (2014): Felhagyott szőlők tájtörténeti és botanikai vizsgálata a Kelet-Cserhátban. – *Természetföldrajzi Közlemények (in press)*.
- DÖVÉNYI Z. (szerk.) (2010): *Magyarország kistájainak katasztere*. – MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest, pp. 680–683., pp. 810–814.
- FARKAS S. (szerk.) (1999): *Magyarország védett növényei*. – Mezőgazda Kiadó, 416 pp.
- HARMOS K., SRAMKÓ G. & STADLER Á. (2001): Adatok a Cserhát edényes flórájához. – *Kitaibelia* 6: 73–86.
- HARMOS K. & SRAMKÓ G. (2000a): Adatok a Mátra edényes flórájához I. – *Kitaibelia* 5: 63–78.
- HARMOS K. & SRAMKÓ G. (2000b): *A Csirke-hegy természeti értékei*. – Nimfea Természetvédelmi Egyesület Macskahere Természetvédelmi Köre, Palotás 20 pp.
- HARMOS K. & SRAMKÓ G. (2001): *A Pásztói-Mátra élővilága*. – Nimfea Természetvédelmi Egyesület Macskahere Természetvédelmi Köre, Palotás, 76 pp.
- HARMOS K. (2009): Természeti értékek felmérése az Északi-Cserhátban. – *Zöld Horizont* 4: 2.
- JUDIK B. (2013): *Baglyaskő-Vár Természetvédelmi Látogatóközpont*. – Észak-Magyarország védett természeti területei. Bábakalács füzetek 16., Bükk Nemzeti Park, Eger, 52 pp.
- KIRÁLY G. (szerk.) (2009): *Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok*. – Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvalfő, 616 pp.
- KOVÁCS M. & PRISZTER SZ. (1956): A nógrádi flórajárás (Neogradense) érdekesebb növényei. – *Botanikai Közlemények* 46: 309–311.
- KUN A., ITTÉS P., FACSAR G. & HÖHN M. (2000): Sziklagyepek és lejtősztyepppek a Középdunai Flóráválasztó környékén II. Mész- és dolomitvegetáció a Cserhát-hegységben. – *Kitaibelia* 5: 209–215.
- MALATINSZKY Á. & MRAVCSIK Z. (2013): Az Északi-Cserhát szőlőhegyeinek tájtörténete és természetvédelmi jelentősége. – In: MUSKOVICS A. A. (szerk.), *Borkultúra és társadalom, visszatekintve a 21. századi Magyarországról*. Agroinform Kiadó, Budapest, pp. 215–223.
- MOLNÁR V. A. (szerk.) (2011): *Magyarország orchideáinak atlasza*. – Kossuth Kiadó, Budapest, 504 pp.
- MRAVCSIK Z., HARMOS K. & MALATINSZKY Á. (2009): Felhagyott szőlők botanikai és tájtörténeti vizsgálatai az Északi-Cserhátban. – *Tájökológiai Lapok* 7: 473–484.
- NIKLFIELD, H. (1971): Bericht über die Kartierung der Flora Mitteleuropas. – *Taxon* 20: 545–571.
- PENKSZA K. & TÓTH S. (1992): A Meszes-tető növényzete. – *A "Lippay János" tudományos ülésszak előadásai és poszterei*. Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem kiadványai, Budapest, pp. 147–150.
- SRAMKÓ G. & MAGOS G. (2007): Néhány adat a Keleti-Cserhát és tágabb környéke edényes flórájának ismeretéhez. – *Kitaibelia* 12: 133–137.
- SRAMKÓ G., MAGOS G. & MOLNÁR CS. & URBÁN L. (2008): Adatok a Mátra és környéke edényes flórájának ismeretéhez. – *Kitaibelia* 13: 74–93.
- SRAMKÓ G., VOJTKÓ A., HARMOS K. & MAGOS G. (2003) Adatok a Mátra és környéke edényes flórájának ismeretéhez. – *Kitaibelia* 8: 139–160.
- VOJTKÓ A. (2003): A Kelet-Cserhát 1:10.000-es vegetáció térképezésének eredményei. – *Botanikai Közlemények* 90: 173–174.

Beérkezett / received: 2014. 08. 27. • Elfogadva / accepted: 2014. 10. 10.